

MAMLAKATNING TRANSPORT TIZIMIDA XAVFSIZLIKNI TA'MINLASH MASALALARI

R.M. Axmedov

**Ilmiy raxbar: Namangan davlat universiteti
iqtisodiyot fakulteti yashil iqtisodiyot va barqaror biznes kafedrasida dotsent**

Davlatyarov Azizbek Baxtiyor o'g'li

**Ilmiy maqola muallifi: Namangan davlat Universiteti Iqtisodiyot
(tarmoqlar va sohalar bo'yicha) yo'nalish talabasi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.19853421>**

Annotatsiya: Ushbu maqolada mamlakat transport tizimida xavfsizlikni ta'minlashning dolzarb masalalari, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari tahlil qilinadi. Transport infratuzilmasining rivojlanishi bilan bir qatorda xavfsizlikni kuchaytirish, yo'l-transport hodisalarining oldini olish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish masalalari muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: transport tizimi, xavfsizlik, yo'l-transport hodisalari, infratuzilma, monitoring, raqamli texnologiyalar.

Kirish

Bugungi kunda transport tizimi har qanday mamlakat iqtisodiyotining ajralmas qismi hisoblanadi. Aholi va yuk tashish hajmining ortib borishi transport infratuzilmasini rivojlantirish bilan birga xavfsizlik choralari kuchaytirishni talab etadi. Xavfsizlik masalasi nafaqat texnik, balki ijtimoiy va iqtisodiy muammo sifatida ham dolzarbdir.

Asosiy qism

1. Transport tizimida xavfsizlik tushunchasi

Transport xavfsizligi — bu yo'lovchilar, haydovchilar va yuklarning himoyalanganligini ta'minlashga qaratilgan chora-tadbirlar majmuasidir. U quyidagi yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

Yo'l infratuzilmasi xavfsizligi;

Transport vositalarining texnik sozligi;

Haydovchilarning malakasi va intizomi;

Boshqaruv va monitoring tizimlari.

2. Mavjud muammolar

Transport tizimida xavfsizlikni ta'minlashda quyidagi muammolar kuzatiladi:

Yo'l-transport hodisalarining yuqori darajasi;

Infratuzilmaning eskirganligi;

Transport vositalarining texnik nosozligi;

Inson omili (qoidabuzarlik, charchoq, tajriba yetishmasligi);

Nazorat tizimlarining yetarli darajada rivojlanmaganligi.

3. Xavfsizlikni ta'minlashning asosiy yo'nalishlari

a) Infratuzilmani modernizatsiya qilish

Yo'llarni rekonstruksiya qilish, xavfsizlik belgilarini yangilash va zamonaviy yoritish tizimlarini o'rnatish muhim ahamiyatga ega.

b) Raqamli texnologiyalarni joriy etish

Intellectual transport tizimlari (ITS), videokuzatuv, avtomatik jarima tizimlari xavfsizlikni oshirishda samarali vosita hisoblanadi.

c) Haydovchilar malakasini oshirish

Doimiy o'quv kurslari, psixologik tayyorgarlik va qat'iy nazorat tizimi inson omilini kamaytiradi.

d) Qonunchilikni takomillashtirish

Transport xavfsizligi bo'yicha normativ-huquqiy bazani kuchaytirish va jazoni muqarrarligini ta'minlash muhimdir.

4. Xorijiy tajriba tahlili

Rivojlangan davlatlarda transport xavfsizligini ta'minlashda innovatsion yondashuvlar keng qo'llaniladi. Masalan:

aqlli svetoforlar;

real vaqt rejimida monitoring;

avtonom transport vositalari.

Bu tajribalarni milliy tizimga moslashtirish transport xavfsizligini sezilarli darajada oshiradi.

Xulosa

Transport tizimida xavfsizlikni ta'minlash kompleks yondashuvni talab qiladi. Infratuzilmani rivojlantirish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va inson omilini kamaytirish orqali yo'l-transport hodisalari sonini kamaytirish mumkin. Shu bilan birga, davlat va jamiyat hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda amalga oshirilgan islohotlarga qaramasdan temir yo'l tarmog'ini rivoji talab darajasida emas. O'zbekiston temir yo'l zichligi bo'yicha nafaqat «Uzoq» xorij mamlakatlaridan, balki Ukraina, Belorussiya, Boltiqbo'yi davlatlaridan ham orqada turadi. Samarqand, Sirdaryo, Farg'ona, Qashqadaryo viloyatlari temir yo'l tarmoqlari bilan biroz yaxshi ta'minlangan. Qoraqalpog'iston Respublikasi, Buxoro, Navoiy va Surxondaryo viloyatlari esa bu borada ancha orqada.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Abalkin L.I. — Ekonomicheskaya bezopasnost Rossii: ugrozy i ikh otrazhenie. Moskva: Voprosy ekonomiki, 1994.
2. Senchagov V.K. (tahriri ostida) — Ekonomicheskaya bezopasnost Rossii. Moskva: Delo, 2005.
3. Abdusamedov N. — Iqtisodiy xavfsizlik. Toshkent, 2008.
4. Aliyev Y.E. — Iqtisodiy xavfsizlik (darslik). Toshkent: Innovatsion rivojlantirish nashriyoti, 2023.
5. Ramatillaev M.R. — Iqtisodiy xavfsizlikning konseptual asoslari va uning mamlakat iqtisodiyotidagi o'rni. "Green Economy and Development" jurnali, 2024.
6. Zarova Y., Hotamov K.R. — Economic Security. "Modern Science and Research" jurnali, 2024.